

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:

Michael Baigent, Richard Leigh and Henry Lincoln
THE HOLY BLOOD AND THE HOLY GRAIL

Copyright ©1982 by Michael Baigent, Richard Leigh and Henry Lincoln
Translation Copyright © 2019 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-02589-7

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

MAJKL RIČARD HENRI
BEJDŽENT LI LINKOLN

SVETA
KRV
SVETI
GRAL

Preveo Ivan Bošković

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2019.

*Le jour du mi-été tranquille
Brûle au centre de l'estoile,
Où miroitée la mare dedans
Son cœur doré Nymphaea montre clair.
Nostres dames adorées
Dans l'heure fleurie
Dissoudent les ombres ténébreuses du temps.*

Jehan L'Ascuiz

PREDGOVOR

Knjiga *Sveta krv, Sveti gral* bila je objavljena u Engleskoj 18. januara 1982. Pet sedmica kasnije, 26. februara, izašla je i u Sjedinjenim Državama. Posle objavljivanja knjige u obe zemlje našli smo se usred nečega što je povremeno ličilo na neku vrstu cirkusa. Napisali smo knjigu za koju smo znali da će biti kontroverzna u ponekom pogledu. Očekivali smo da će je kritikovati na uobičajeni način teolozi i istoričari koje smo neizbežno morali da izazovemo – u književnim pregledima – ali nismo očekivali pažnju ništa veću od one koju većina izdanja obično dobija. Na svoju zbunjenost i pometnju, međutim, odjednom smo postali toliko čuveni (tačnije, poznati), kao da smo lično izveli *coup d'état** u Vatikanu. Ne samo da su pisani prikazi, već je knjiga dobila status osvedočene šokantno-stravične priče – prave novinske priče koja se stvarno pojavila na naslovnim stranicama raznih listova. Bilo je to, doduše, vreme zatišja: bilo je dosta mirno u Poljskoj, nijedna javna ličnost nije bila ustreljena već neko vreme, a Argentina još nije bila izvršila invaziju na Falklandska ostrva. U nedostatku nečeg katastrofalnijeg, mi smo postali miljenici medija. Odgovori i reakcije poprimili su olujne razmere, pljušteći po novinama, našim izdavačima i agentu, kao i po nama. Spektar odgovora bio je toliko širok da se činilo da je reč o potpuno različitim knjigama. Jednu krajnost činile su reakcije kojima se naša knjiga veličala kao „najveće delo stoleća“ – što je ocena koju mi, nažalost, ne možemo da prihvatimo kao ozbiljnu. Na suprotnoj strani nalazile su se izjave kojima

* Fr. državni udar. (Prim. kor.)

su nam, premda ne tako jezgrovito, stavljali do znanja da bi se lako moglo desiti i „ono najgore“. Retko je u skorijoj izdavačkoj istoriji toliko mnogo Don Kihota s toliko žara jurišalo na jednu malu vetrenjaču.

Bes je velikim delom bio izazvan BBC-jevim *Omnibusom*, u kojem je Bari Norman (Barry Norman) intervjuisao pored nas i Hju Montiforija (Hugh Montefiore), biskupa bermingamskog, i istoričarku Marinu Vorner (Marina Warner). Pomalo naivno, s pokornošću ovce koju vode na klanje, bili smo prihvatili poziv da se pojavimo u toj emisiji. Producent nas je iskreno uveravao da ćemo učestvovati u diskusiji koja će omogućiti ozbiljno preispitivanje zaključaka naše knjige. U to vreme nikako nismo mogli znati da je definicija *diskusije* našeg producenta bila pomalo zbrkana. Prema našoj vlastitoj definiciji, činilo nam se da smo uleteli ne u diskusiju već u zamku nekakve najnovije *ad hok* inkvizicije. Pošto je Bari Norman izneo kratak pregled nečega što je samo izdaleka ličilo na našu knjigu, gđica Vorner i biskup su počeli ovlašno, zbrda-zdola, da navode jedan unapred smišljeni spisak optužbi, dovoljno dug da opravda trenutni autodafe* naše knjige i nas samih. Da upotrebimo drugu metaforu, na nas se iznenada sručio blickrig. Široka uopštavanja i cepidlačke sitnice naletale su na nas kao pravi Luftvafe (Luftwaffe) sastavljen od zunzara. Mogli smo oboriti takoreći svaku, a oborili smo ih, u stvari, veoma mnogo. Potreban je, međutim, samo jedan trenutak da glas naduven prizvukom autoriteta prokaže jednu knjigu – da je žigoše kao neodgovornu, neuverljivu, bedno dokumentovanu ili prosto lošu. Potrebno je mnogo više vremena za pobijanje takvih optužbi. To se mora činiti tačku po tačku, uz navođenje primera. Mora se uplitati u beznačajne pojedinosti i akademska okolišanja koja teško da mogu voditi dobrom televizijskom programu, jer gledaoci uživanje pre nalaze u dramatičnom krvoproliću nego u suvoparnoj razmeni podataka. Na svakih šest optužbi koje su protiv nas podizali gđica Vorner i biskup, u studiju nam je bilo dopušteno da odgovorimo samo na po jednu; a kada je emisija bilo prikazana 17. januara, čak su i mnogi od „dopuštenih odgovora“ bili isečeni. Svako od nas bio je ograničen na jednu-dve neizbežne primedbe, i to je bilo sve. To je za posledicu imalo da se „diskusija“ koju su BBC-jevi

* Port. *auto da fé* – svečano spaljivanje jeretika, bezbožnika, veštica, Jevreja i njihovih knjiga u srednjem veku. Sam izraz znači *čin vere*. (Prim. prev.)

gledaoci videli poprilično razlikovala i od one „diskusije“ u studiju. Mnogi su ljudi kasnije primetili da nam nije pruženo mnogo mogućnosti da odgovorimo. U stvari, imali smo mnogo više prilika nego što je u emisiji izgledalo, ali je veći deo onoga što smo rekli završio u kanti sobe za montažu.

To se neprestano događa u svetu televizije – svetu koji nam je dovoljno poznat da nas to ne iznenadi. Šteta je samo što su neki čudesno smešni trenuci nepovratno izgubljeni. Na primer, u neko doba Bari Norman je upitao biskupa jesu li knjige kao što je naša potencijalno opasne. „Svakako“, odvratio je biskup, koji je već bio priznao da je pročitao samo dva poglavlja. Naša knjiga, izjavio je, bestidno zloupotrebljava seks i senzacionalizam. Tišina puna zbunjenosti zavladała je studijom. Seks? Jesmo li mi napisali knjigu o seksu? Blenuli smo jedan u drugog zaprepašćeno, pitajući se upola da neki poremećeni slovoslagrač nije ubacio nekoliko stranica *Kama sutre* u naš tekst ili zamenio neku od naših ilustracija slikom obnaženog templara. Koliko je nama bilo poznato, naša knjiga je po raskalašnosti stajala na nekoliko stupnjeva ispod Torinskog pokrova, koji, iako predstavlja potpuni prednji portret nagog čoveka, nikada nije budio pohotu.

Bari Norman je brzo odmahnuo glavom, kao da otreša vodu iz ušiju. Čak je i gđica Vorner izgledala upadljivo pometena. Pokušali smo, pomalo podsmešljivo, da utvrdimo koju je to tačno knjigu biskup čitao. Pre no što smo u tome uspeali, umešala su se nebesa u obličju skrušenog tehničara, koji je ušao u studio i zatražio da iznova snimimo tu scenu. Nešto nije išlo kako treba, objasnio je – neki gremlin je pokvario tehniku. Dobivši još jednu priliku, povukao se brzinom koju mu je jezik dozvoljavao. Je li naša knjiga potencijalno opasna? „Ni najmanje“, odvratio je s anđeoskom spokojnošću. Bio je, naprotiv, uveren da će se hrišćanstvo pokazati dovoljno otpornim na izazov koji smo postavili. Kako nismo gajili ni najmanju želju da razorimo hrišćanstvo, mogli smo samo da delimo njegov optimizam.

Kao što smo već rekli, čitava ova sekvenca, kao i mnoge druge, bila je u potpunosti izbačena iz onoga što je prikazano. Ako se *Omnibus* nije baš časno poneo prilikom uređivanja materijala za emitovanje, za to bi se, ipak, mogle pronaći razne olakšavajuće okolnosti: obim emisije, nedostatak vremena, prohtevi televizije kao medija. A mi smo, napokon, napisali knjigu za koju smo unapred znali da će biti predmet napada i neosnovanih kritika. Nema,

međutim, izvinjenja za BBC-jev očevidan pokušaj da vojvodu od Devonšira učini smešnim, a izgleda da je to bila *cause célèbre** za našeg producenta. U knjizi – a način izražavanja je sasvim jasan – tvrdimo da su izvesni pripadnici porodice Devonšir, kako se čini, bili upoznati s pojedinim podacima. Ta je izjava bila zasnovana na građi iz XVIII veka, kao i na primedbama jednog današnjeg člana porodice Devonšir – člana jedne bočne grane, koji nije ni u kakvoj neposrednoj vezi s vojvodom. Objašnjavali smo to strpljivo i neumorno svome producentu, koji nas je uporno ispitivao upravo o tome. On se, međutim, naprezao da iskopa neku senzacionalnu „englesku stranu“, i stoga je s dosta preterane revnosti odjurio u Čatsvort da intervjuiše vojvodu od Devonšira lično. Izgleda da je, u nameri da pojača dramu, predložio vojvodi i jednu tvrdnju koju mi nikada nismo izneli. Njegovoj milosti je saopšteno da su Devonširi, prema jednoj knjizi čije je objavljivanje najavljeno, poreklom neposredno od Isusa. Kao što se moglo i očekivati, vojvoda se smrtno uvredio. „Sasvim odvratno!“, odvratio je ozlojeđeno. Pošto mi uopšte nismo napisali tvrdnju o kojoj je on dao svoje mišljenje, morala je biti isečena iz emisije. Televizijski gledalac video je samo vojvodu kako odgovara „Sasvim odvratno!“ na nešto potpuno neodređeno. Mogao ga je neko pitati i za mišljenje o francuskoj taktici tokom bitke u Kiberonskom zalivu 1795. godine** ili o kvalitetu savremenog engleskog tvida.

Tokom razgovora u *Omnibusu*, bermingamski biskup nas je optužio ni za šta manje do „sedamdeset devet činjeničnih grešaka“ u dva poglavlja – ona dva poglavlja koja je bio pročitao. Takva presuda, budući da je potekla od jedne tako uzvišene ličnosti, izgleda verodostojna – neprikosnoveni sud izgovoren glasom same Istine, kojim smo, dakle, neopozivo prokleti. Toga su se spremno dočepali novine, radio i televizija i razglasili po svetu. „Napao vas je biskup“, izvestio je neko zabrinuto, telefonirajući nam čak iz Sjedinjenih Država. „Preti li vam kakva opasnost?“

Nismo se preterano uznemirili zbog mogućeg susreta s biskupskim jurišnim odredom – komandosima pod mitrama, s biskupskim palicama

* Fr. slavni slučaj – kontroverzna afera koja budi interesovanje javnosti. (Prim. kor.)

** Engleska vlada je novčano pomagala iskrcavanje vojske od 7.000 francuskih emigranata rojalista (27. juna 1795) u Kiberon. Brzo poraženi od generala Oša, predali su se i oko 700 ih je streljano. (Prim. prev.)

prepravljenim u vazdušne puške i SAS-ovskim fantomkama ponad lepršavih odora i stola. Pri svemu tome, optužba za sedamdeset devet grešaka, kada je prvi put bila protiv nas podignuta, isprva nas je prepala. Je li moguće da nam je promaklo čak sedamdeset devet materijalnih grešaka, i to samo u dva poglavlja? Moramo da priznamo da smo osetili pravu paniku, bio je to momenat apsolutne nesigurnosti. Međutim, u roku od nedelju dana, biskup nas je, na naše izričite zahteve, udostojio da nam pošalje otkucani spisak tih sedamdeset devet „grešaka“ koje je tvrdio da je našao. Bio je to jedan zaista izuzetan spis. U stvari, biskup zaista *jeste* otkrio četiri prave činjenične greške. Bili smo greškom naveli da je Palestina u Isusovo doba bila podeljena na dve provincije, a kao što je biskup tačno primetio, zapravo je bila podeljena na jednu provinciju i dva tetrahata. Bili smo pogrešno pripisali Jevanđelju po Luki poreklo predstave o Isusu kao drvodelji, a kao što je biskup tačno primetio, ona stvarno potiče iz Jevanđelja po Marku. Nemarni slovoslagač, čiji smo propust prevideli pri završnom pregledu teksta, bio je smestio Julija Afrikanca u III vek umesto u I; a u konačnom rukopisu, izmenjen je, verovatno od strane urednika, deo u kojem se pominjao „grčki grad Efes“ u „grad Efes u Grčkoj“. A Efes, iako grčki grad, nalazio se u Maloj Aziji.

Ove četiri tačke su jedino za šta smo se mogli osećati krivim. Biskup je bio u pravu: pogrešili smo i prihvatili smo njegove ispravke kako dolikuje. Ali šta s onih sedamdeset pet „činjeničnih grešaka“ zbog kojih su nas mediji, pozivajući se na biskupa, na sav glas prekorevali? Ispostavilo se da bukvalno nijedna od njih nije bila greška u činjenicama, već su sve to bile „greške u veri“, ili određenije, sporna pitanja s različitim tumačenjima, oko kojih naučnici još uvek lome koplja, a mi smo „pogrešili“ jer smo odstupali od tradicionalnog tumačenja. Na primer, biskup je kao „činjenične greške“ popisao brojne tvrdnje oko kojih se, kako je rekao, „mnogo raspravlja“, a tumačenje koje mi nudimo „ne uživa podršku većine naučnika“ – to jest, pravovernih naučnika koje on smatra najprihvatljivijima. Zatim, biskup je uključio u svoj spisak grešaka naš citat iz jednog apokrifnog dela, koje on ne poznaje i koje nije mogao naći u svojoj biblioteci, i pored toga što se ono lako može nabaviti i u tvrdom i u mekom povezu; drugim rečima, naša greška bila je i što biskupovoj biblioteci nedostaje taj apokrifni tekst. Na drugom mestu, biskup je označio kao grešku jednu napomenu koja mu

je izgledala besmislena – zato što uopšte nije pročitao prethodne delove naše knjige, gde je to pitanje analizirano. Najzad, biskup je kritikovao kao pogrešnu našu tvrdnju da su „jevanđelja istorijski spisi, koji dobru vest o Isusu kazuju u obliku istorije“. Šta god ovo moglo značiti, teško da nas može teretiti za činjeničnu grešku. Ako smo u nečemu grešili, to je prosto to što uopšteno nismo delili biskupovo mišljenje o jevanđeljima.

Ovo je, dakle, ono za šta nas je biskup bermingamski proglasio krivima. To optužbu za „sedamdeset devet činjeničnih grešaka“ čini pomalo detinjastom – da ne kažemo varljivom. Uz to, veliki deo kritike teoloških zvaničnika bio je suštinski iste vrste. Mi smo se u knjizi bavili pitanjima istorijskih mogućnosti, verovatnoće, a kada god su činjenice bile dostupne, i činjenicama. Naši teološki kritičari, od kojih je većina slabo potkovana istorijom, mogli su nas napadati jedino s tačke gledišta vere. Vera nije baš najbolja polazna tačka za procenjivanje istorije, ali mnogi od naših kritičara nisu imali izbora. Mi smo, činilo im se, posredno ugrozili stečene interese koje su oni bili prinuđeni da brane, pa ma koliko klimavi bili temelji njihovih argumenata.

„Vaša knjiga nije naišla na povoljan prijem kod crkvenih vlasti“, rekli bi nam ozbiljno – i budalasto – radijski i televizijski novinari prilikom intervjua. Kao da se i moglo desiti drugačije. Kao da se od svakog biskupa hrišćanskog sveta moglo očekivati da kaže *Touché!* i da bez oklevanja vrati svoju mitru.

Zatim su nas, takođe, kritikovali zbog toga što smo *spekulisali*. Tu krivicu smo bez oklevanja priznali. Izneli smo jednu hipotezu, a hipoteza, sama po sebi, nužno mora počivati na spekulaciji. Izrazita oskudica pouzdanih podataka o biblijskim pitanjima svakog istraživača u toj oblasti primorava da spekulije, osim ako nema nameru da ne kaže ništa. Ne sme se, međutim, spekulisati proizvoljno; čovek mora ograničiti svoje spekulacije okvirima poznatih istorijskih podataka. U tom okviru, ipak, jedini izbor ostaje spekulacija – *tumačenje* mršavih i često maglovitih svedočanstava koja postoje.

Svako proučavanje Biblije sa sobom povlači spekulaciju, kao što to čini i teologija. Jevanđelja su šturi, dvosmisleni i često protivrečni spisi. Ljudi su se svađali, pa čak i vodili ratove tokom poslednje dve hiljade godina zbog tumačenja smisla određenih odlomaka. Tokom srastanja hrišćanske tradicije, postojalo je jedno načelo koje je stalno primenjivano: u prošlosti, kada su izvesne istorijske ličnosti bile suočene sa ma kojom od raznorodnih

biblijskih nedoumica, one su spekulisale o njihovom značenju. Njihovi zaključci su, ako bi bili prihvaćeni, bivali osveštani kao dogma i na njih se, tokom vekova, počelo – sasvim pogrešno – gledati kao na ustanovljene činjenice. Takvi zaključci, međutim, uopšte nisu činjenice. Oni su, naprotiv, spekulacije i tumačenja okoštala tradicijom, a upravo se ta tradicija uvek pogrešno smatra činjenicom.

Jedan jedini primer dovoljan je da posluži kao ilustracija tog postupka. Prema sva četiri jevanđelja, Pilat o Isusu govori kao o caru judejskom, i jedan natpis s tom titulom pričvršćuje se i na krst. To je, međutim, sve što nam jevanđelja saopštavaju. Ona ničim ne ukazuju na to da li je ta titula bila opravdana ili ne. U nekom trenutku u prošlosti, bilo je, na osnovu spekulativnog tumačenja, pretpostavljeno da je ta titula morala imati za svrhu podsmeh, i danas većina hrišćana slepo prihvata kao utvrđenu činjenicu da je ta titula bila upotrebljena kao poruga. To, međutim, uopšte nije utvrđena činjenica. Ako se jevanđelja čitaju bez ikakvih predubeđenja, u njima ništa ne nagoveštava da titula nije bila upotrebljena sasvim ozbiljno, da nije bila i potpuno zakonita. Što se tiče samih jevanđelja, Isus je zaista mogao biti kralj Jevreja i priznat kao takav od svojih savremenika, uključujući i samog Pilata. Predanje nas pak uverava u suprotno. Kada smo ukazali na to da je Isus u stvarnosti mogao biti jevrejski kralj, nismo time odstupili od postojećih svedočanstava. Odstupili smo jedino od tradicije, dugogodišnjeg verovanja zasnovanog na nečijem spekulativnom tumačenju.

„Vi ne možete dokazati svoje zaključke“, bila je još jedna od zamerki koje su nam uputili teološki kritičari i novinari koji su nas intervjuisali. Kao da se od nas uopšte može očekivati da podnesemo Isusovo lično svedočanstvo, potpisano pod zakletvom i u prisustvu svedoka. Razume se da ne možemo „dokazati“ svoje zaključke – kao što smo to, zaista, više puta i naglasili u knjizi. Da smo ih mogli dokazati, ne bi bilo ni najmanjeg protivrečja, to bi bila *fait accompli**. Šta bi, ipak, u postojećem kontekstu, *zbilja* predstavljalo pravi dokaz? Može li se takav „dokaz“ naći za bilo koje pitanje od značaja u Novom zavetu? Očigledno ne može. Kada je reč o Novom zavetu, u njemu nema ničega što bi se neopozivo moglo „dokazati“. Ako mi ne možemo da

* Fr. konačna činjenica, gotova stvar. (Prim. kor.)

„dokažemo“ svoje zaključke, isto se tako ne može dokazati ni to da je Isusa rodila devica, da je on hodao po vodi i da je ustao iz mrtvih. Ne može se, stvarno „dokazati“ čak ni to da je Isus ikada živio; u stvari, brojni su pisci, i nekadašnji i sadašnji, ubedljivo tvrdili da nije.

Pitanje dokaza sasvim je sporedno. Imajući u vidu oskudnu dokumentarnu i arheološku građu, vrlo je malo toga, ako išta uopšte postoji, što se može dokazati o Isusu. Ruku na srce, najviše što se može učiniti je pozabaviti se *svedočanstvima* – a ona nisu isto što i „dokazi“. Svedočanstva u okviru proučavanja Novog zaveta ne mogu ništa „dokazati“, ali *mogu* ukazati na manje ili veće mogućnosti, veću ili manju verovatnoću. Moraju se razmotriti dostupna svedočanstva i iz njih izvući zaključci: da je, na primer, verovatnije da se odvijao jedan određeni sled događaja, a ne neki drugi. Ako se primeni ovakvo merilo, predmet najvećim delom postaje pitanje zdravog razuma. Naprosto je verovatnije da se jedan čovek oženio, dobio decu i pokušao da zado-bije presto nego da ga je rodila devica, da je šetao po vodi i ustao iz mrtvih.

Nasuprot tvrdnjama teologa, i novinara podjednako, takav zaključak ne povlači sa sobom „napad na samu srž hrišćanstva i hrišćanski etos“. Srž hrišćanstva i hrišćanski etos sadržani su u Isusovom učenju. To učenje je, u izvesnom značajnom smislu, jedinstveno, jer obrazuje „novu poruku“, „dobru vest“ za ljudski rod, i vredno je samo po sebi. Njemu nisu potrebne čudesne biografske pojedinosti kao potpora, pogotovo ne one koje su pratile suparnička božanstva širom Starog sveta. Ako to učenje *zaista* iziskuje takve pojedinosti, to nagoveštava jednu od dve mogućnosti: ili postoji neki ozbiljan propust u učenju, ili verovatnije nedostatak u ubeđenju vernika. Svaki bi se pravi hrišćanin složio da Isusov prevashodni značaj leži u poruci koju je težio da prenese. A ta poruka ništa ne dobija time što je Isus zvanično neženja, niti bi išta izgubila time da je bio oženjen.

Visoki crkveni zvaničnici i teolozi koji su nas napali bili su skoro svi protestanti. U stvari, bili su većinom anglikanci, kao beringamski biskup, dok je Rimokatolička crkva uglavnom oćutala javnu raspravu. Jedan značajan bivši dostojanstvenik Katoličke crkve, međutim, lično nam je poverio da gornji slojevi njegove jerarhije privatno priznaju uverljivost, ako već ne i verodostojnost, naših zaključaka (premda nikada ne bi to javno izjavili). Tokom naše reklamne turneje po Sjedinjenim Državama, dr Malaki Martin

(Dr Malachi Martin), jedan od vodećih poznavalaca vatikanskih poslova i bivši član Papskog biblijskog instituta, priznao je u jednoj radio-debati da, u krajnjoj liniji, nema stvarnih teoloških zamerki na oženjenog Isusa.

Mali je broj priznatih istoričara koji su nas počastvovali svojom pažnjom. To nas nije iznenadilo, pošto paradajz ne ulepšava ničije lice, a naučnici su, kao i političari, posebno osetljivi na takve nezgode. A javna direktna osuda naše knjige može sa sobom povući opasnost od neke buduće sramote – možda će na svetlo dana izaći neki novi spis, koji bi mogao potkrepiti naše zaključke. Ali prihvatiti je čak i pogibeljnije – to bi značilo istaknuti svoju profesionalnu reputaciju u prve „borbene redove“. Kada je reč o istoričarima, bilo je sve skupa opreznije govoriti dvosmisleno, uzdržavati se od izjava i mirne savesti očutati, ili, povremeno, usvojiti ton ravnodušne podsmešljive olimpijske snishodljivosti. Ti izokolni odgovori sveli su našu knjigu na poslovičnu buru u čaši vode, dok su vešto izbegavali svako izjašnjavaње onoj.

Bilo je tu i tamo, ipak, i zalutalih metaka, ispaljenih s iskrenim i gorljivim očajanjem posade jednog utvrđenja kojem pretila opsada divljih varvara. Tako nas je Marina Vorner napala ne samo u *Omnibusu*, već i u jednom članku u londonskom *Sandey tajmsu*. U tom članku (koji je jedan komentator nazvao „najuvedljivijom kritikom godine“, a drugi prosto „histeričnim“), gđica Vorner nas je prekorevala za oslanjanje na sumnjive izvore, na kakve se mi, u stvari, nismo oslanjali. U *Tajmsovom književnom dodatku* (*The Times Literary Supplement*), Džonatan Sampšon (Jonathan Sumption) nas je pozvao na odgovornost za isto. On je kao nepouzdan izvor naveo napomenu koju smo, što njemu nije bilo poznato, bili pronašli upravo u jednom radu Marine Vorner. Dr Sampšon nas je takođe teretio za prosečno jednu grešku po stranici. Kada ga je jedan novinar iz *Telegrafa* (*Telegraph*) zamolio da nabroji neke od tih grešaka, dr Sampšon je naprasno postao neodređen.

Ozbiljne kritike istoričara pripadale su suštinski dvema vrstama. Neke su, neosporno, bile ispravne i korisne, ispravljajući nas u izvesnim pojedinostima: statistici, datumima i drugim sličnim podrobnostima koje *jesmo* pogrešno izneli, ali koje su zapravo manji detalji bez ikakvog uticaja na naše tvrdnje, hipoteze ili zaključke. Bilo je, međutim, i drugih istoričara, koji su sumnjali u ispravnost sveukupnog našeg pristupa. Mi nismo postupili, smatrali su, „prema pravilima“. Prema utvrđenim akademskim istraživačkim

merilima, i naš metod je krajnje nepravoveran, pogrešan i jeretički. Nismo se pridržavali izvesnih oveštalih protokola nauke, dogmatično opreznog pristupa građi, i time smo se (po njihovom mišljenju) odali kao amateri koji ne zaslužuju da ozbiljno budu uzeti u obzir, i koji su, štaviše, neovlašćeno zakoračili u oblasti pod suverenom vlašću stručnjaka. Prema tome, oni su na nas mogli gledati samo s dostojanstvenim, čak i pravedničkim, neodobravanjem.

Mi smo svi obučem za primenu metoda zvaničnih akademskih istraživanja i dovoljno smo vešto umeli da ih primenjujemo. Kada smo imali pribežište u drugim metodama, upotrebljavali smo ih. Nismo po svaku cenu težili za bestselerom, iako je to možda hrišćanima fundamentalistima tako izgleda. Istovremeno, nismo želeli da napravimo knjigu isključivo za stručnjake, koja bi potom trunula na policama univerzitetskih biblioteka: želeli smo da načinimo jedan rad koji bi, uz očuvanje naučne utemeljenosti, bio dostupan i široj čitalačkoj publici. (U krajnjoj liniji, trebalo je da ispričamo jednu uzbudljivu priču, a hteli smo da prenesemo ne samo nju, već i ponešto od uzbuđenja koje je prati.) Uvereni smo da je naše istraživanje i te kako bilo saobraženo s najprobirljivijim merilima. Odlučili smo, ipak, da predstavimo rezultate toga istraživanja u pristupačnom i čitljivom obliku.

Najhitnije su, ipak, na naš pristup uticali drugi, važniji činioci: zaista, njime je upravljala suštinska priroda naše teme. Naša građa obuhvatala je ogroman spektar po poreklu, prirodi i hronologiji. Morali smo da sjedinimo u celovitu sliku građu koja se protezala od Starog zaveta do savremenih tajnih društava u današnjoj Evropi, od jevanđelja i gralskih romansi do izveštaja o tekućim zbivanjima u savremenim novinama. Za jedan takav poduhvat, tehnike akademske nauke bile su bolno nepodobne; da bismo načinili neophodne spone između korenito raznorodne građe, bili smo prinuđeni da razvijemo jedan razumljiviji pristup, utemeljen više na sintezi nego na uobičajenoj analizi. (Ovaj pristup je objašnjen u samoj knjizi, u poglavlju *Neophodnost sinteze*.)

Takav pristup je bio još potrebniji jer su se sve uobičajene tehnike već pokazale kao nepogodne za bavljenje većim delom naše građe. Veliki deo onoga što smo istraživali nalazi se u sferama koje su, s tačke gledišta akademskog istoričara, sumnjive. Ako se razmotri ma koje razdoblje prošlosti, naići će se na mnoštvo prividnih nepravilnosti: događaja, pojava, grupa, pojedinaca koji privlače na sebe pažnju, ali se, kako izgleda, ne uklapaju u

maticu istorijskog razvoja. Većina istoričara prilikom suočavanja s odstupa-
njima ove vrste odlučuje da ih previdi – da ih gurne u stranu kao prolazno
zastranjivanje, kao krajnost i/ili slučajnost. Tako Nostradamusa, na primer,
smatraju beznačajnim kuriozitetom pa ga jedva i pominju u studijama o
Francuskoj XVI veka. Tako se i na templare, kao i na mnoga od pitanja koja
ih okružuju, gleda kao na puke fusnote u krstaškim ratovima. Tajna dru-
štva su, samom svojom tajnovitošću, često držala istoričare na odstojanju,
a istoričari, nevoljni da priznaju svoje neznanje, više vole da umanje značaj
određene pojave. Slobodno zidarstvo je, da navedemo još jedan primer,
od životne važnosti za svaku društvenu, psihološku, kulturnu ili političku
istoriju Evrope XVIII veka, pa čak i za osnivanje Sjedinjenih Država; knjige
istorije ga, međutim, većinom čak i ne pominju. Skoro kao da je zavladao
nepisani zakon: ako se nešto ne može iscrpno potkrepiti pisanim svedočan-
stvima, to mora da je nebitno i stoga nije vredno čak ni pomena.

Sve donedavno, sedamnaestovekovni rozenkrojceri bili su odbacivani
kao samo još jedna ekstremistička sekta, a čitav niz disciplina poznatih
pod zajedničkim imenom ezoterija – astrologija, alhemija, kabala, tarot,
numerologija i sveta geometrija – bio je smatran isto tako beznačajnim i
zabranjenim. Sada se, ipak, kroz rad Franses Jejts (Frances Yates) i njenih
saradnika s Varburškog instituta (Warburg Institute), takvi predmeti mogu
sagledati u perspektivi; a u perspektivi, oni su zaista važni. Sada se može ra-
zabrati da su tajanstveni rozenkrojceri odigrali presudnu ulogu u događajima
koji su doveli do Tridesetogodišnjeg rata i osnivanja Kraljevskog društva
(Royal Society) u Engleskoj. Sada se može videti da taj spektar ezoterije ne
predstavlja samo marginalnu pojavu u istoriji Zapada, već glavni ključ za
razumevanje renesanse. Ako ništa drugo, ta „zastranjivanja“ čine veći deo
„matice“ nego što im se obično pripisuje.

Veliki deo naše građe bio je isto toliko akademski sumnjiv koliko i ezoterija
i rozenkrojceri, te se, prema tome, vrlo malo istoričara njome bavilo. Malo je
knjiga postojalo; malobrojne su bitne veze bile uspostavljene. Bili smo, dakle,
prisiljeni da krčimo nove puteve, hvatajući se u koštac s tim „zastranjiva-
njima“ i razmatrajući ih uz pomoć dovoljno savitljivog i razumljivog pristupa.

Bili smo prinuđeni da pravimo nove spone, da nalazimo prave istorijske
karike u dotad zanemarenim oblastima proučavanja, da povratimo izvesnim

prokazanim pojavama status koji su zaista svojevremeno uživale. Morali smo da istražimo predmet rada okultnih i mističkih pisaca i da mu odredimo mesto u njegovom istinskom istorijskom okviru, izbegavajući, istovremeno, zamke njihove lakoverne naivnosti.

I tako, naš je pristup bio određen našom građom, nužnošću sinteze i nužnošću suočavanja i pronalaženja mesta istorijskim „nepravilnostima“, obično zanemarivanim od konvencionalnih naučnika. Otuda ne iznenađuje što su konvencionalni naučnici s podozrenjem gledali na naš pristup. Bilo je, međutim, isto toliko važno, i ne sasvim slučajno, što je većina povoljnih odgovora na našu knjigu stigla, kako se čini, od književnika, od značajnih pisaca kao što su Entoni Berdžes (Anthony Burgess), Entoni Pael (Powell) i Piter Vansitart (Peter Vansittart). Pisac je, naime, za razliku od profesionalnog istoričara, naviknut na pristup kao što je naš. On je navikao da sjedinjuje raznorodnu građu i da pravi spone neuhvatljivije od onih izričito sačuvanih u spisima. On shvata da istina ne mora biti ograničena pribeženim činjenicama, već da često leži u manje opipljivim oblastima – u ostvarenjima kulture, u mitovima, legendama i predanjima; u duhovnom životu pojedinaca, ali i čitavih naroda. Za pisca, znanje nije izdvojeno čvrstim pregradama i nema tabua ili zloglasnih tema. Istorija za njega nije nešto zaleđeno, okamenjeno po razdobljima od kojih svako može biti izdvojeno i pod nadzorom podvrgnuto laboratorijskom opitu. Naprotiv, ona je za njega jedan tekući organski i razvojni proces, u kojem se psihologija, sociologija, politika, umetnost i tradicija prepliću u jedinstveno i nedeljivo tkanje. Stvorili smo svoju knjigu s viđenjem srodnim piščevom.

Možda smo preterano naglasili neprijateljski prijem na koji je naša knjiga naišla. Bilo je i povoljnih reakcija – kritičara, izveštača sa svih medija i široke publike. Te povoljne reakcije, i vrsta zanimanja čiji su one bile izraz, upadljivo su se razlikovale u Britaniji i Sjedinjenim Državama.

U Americi je pažnja bila usmerena skoro u celosti na četiri poslednja poglavlja naše knjige – na poglavlja koja se odnose na Isusa, gralsku dinastiju, izvore hrišćanstva i istoriju rane crkve. Činilo se da je za američku publiku najvažnija strana naše knjige razmatranje hrišćanstva i prateći nagoveštaji naših teorija. Tokom reklamne turneje po Sjedinjenim Državama, naišli smo na publiku koja živo i poletno preispituje mnoga od verskih načela koja je

ranije slepo prihvatala. Mnogi ljudi su bili opčinjeni postupkom birokratskog izbora putem kojeg su izvesni delovi bili uključeni u Novi zavet, a ostali isključeni. Činilo se da je kao dobrodošlo otkrovenje bilo primljeno saznanje da je Novi zavet u manjoj meri tačna slika događaja u Svetoj zemlji tokom Isusovog života, a u većoj odraz vrednosti i stavova crkve iz IV veka. Staviše, naših tvrdnji su se željno dočepale američke feministkinje, raspoznavši hitro nagoveštaje naših reči – nagoveštaje koji su zaista važni za mnoga sporna savremena pitanja kakva su celibat klerika i uloga žene u crkvi i društvu. Mi smo, prirodno, bili svesni tih nagoveštaja, ali nas je ipak iznenadio srdačan prijem feminističkog pokreta.

U Britaniji je stanje bilo nešto drugačije. Kratko je buktao spor o onome što smo rekli o Isusu, zatim je utihnuo. Preostalo je produženo i postojano zanimanje za čisto istorijske strane naše knjige – strane koje su naveliko bile zanemarene u Sjedinjenim Državama. Zanimanje Britanaca bilo je usredsređeno na teme kao što su templari i krstaški pohodi, katarska jeres, Ružin krst i slobodno zidarstvo, kao i na kulturne teme, kao što je značaj Pusena i drugih umetnika, ili na kriptografiju, razrešavanje kodova i šifara koje su se često javljale u našem traganju. Osim toga, naša tri filma za BBC bila su već pobudila znatno zanimanje za misteriju Ren le Šatoa (Rennes-le-Château) među britanskim televizijskim gledaocima.

Svako od ovih glavnih pitanja moglo je pružiti dovoljno građe za po jednu celu knjigu. Postoji, svakako, dovoljno i mesta i potrebe za pisanje knjiga o svakome od njih, a, kao što smo često govorili u intervjuima, mi svoju knjigu smatramo samo uvodom. Ipak, iznad i izvan ovih određenih oblasti, ostaju tri sveprisutne i vodeće teme: misterija Ren le Šatoa, loza ili gralska dinastija i Sionski priorat, to neuhvatljivo tajno društvo koje, od srednjeg veka naovamo, zauzima istaknuto mesto u našoj priči. Mi verujemo da je naša knjiga otrešla dosta plodova sa stabala svih triju tema. Posle njenog objavljivanja, primili smo bezbroj pisama, upoznali veoma mnogo ljudi i pribavili mnogo novih podataka koji su podjednako važni i vredni.

Od objavljivanja je bar jedno postalo jasno: knjiga zaista nije ništa više do uvod, puko otvaranje vrata. Pisali mi dalje o istom predmetu ili ne, postoji još mnogo onoga što treba reći, a još je daleko trenutak kad će konačni zaključak biti izrečen.

